

PRATS I CAMPS

“He tornat per diners, que és una raó ben ridícula en la literatura catalana”

“Satanàs, ajuda’ns”

Va dir que se n’anava, que deixava estar el paper, però ha tornat. Toni Cucarella (Xàtiva, 1959) acaba de publicar ‘Hòmens i falagueres i altres relats’ (3i4), prepara novel·la i enllesteix per a la reedició alguns dels seus títols. El contador d’històries torna a la palestra carregat d’escepticisme, mala llet i bona literatura.

Bentornat!

—Me n’havia anat?

—Érem molts els qui no ens creïem que l’adéu fos definitiu.

—Doncs us ho havíeu de creure, perquè ho vaig pensar i ho tenia molt clar.

—I per què heu tornat?

—Per diners, que és una raó ben ridícula en la literatura catalana.

—On éreu, durant aquest temps?

—Escrivint en unes trinxeres que es diuen blogs. Però al final, en la mesura que he intentat tornar a escriure per a publicar, tot això ho he hagut de deixar de banda i he tancat el blog de literatura i el de tradicions populars. Però a poc a poc tornaré a centralitzar-ho tot en el mateix blog, “Cucarella”, que quedarà com una mena de magazín i no serà només un espai per a fotre canya.

—Per què escriviu?

—Perquè sóc un contador d’històries. Aquest és l’impuls. I, sense públic, això no tindria raó de ser. Algú que conte històries a la paret possiblement serà un bon personatge literari, i la paret s’anirà omplint d’històries allà empeltrides i acabarà convertida en molsa, líquen o tota florida... Però no: les històries hi són per a ser contades a algú.

—Sou un deficiós.

—Prou. Ma mare deia que sempre tenia un all al cul. Però és que el defici és important, t’empeny a fer coses noves, a buscar reptes, evita que et quedes ajocat a la cadira i comences a morir allà.

—Heu fet tota mena d’oficis: ferrer, collidor de fruita, manobre, fuster, carter, agent comercial, aprestador de teixits que no sé què vol dir...

—Agafar un cubell d’aquells enormes i anar tirant-hi productes químics perquè els pantalons tinguen una textura suau i agradable al tacte. Després, el que sobrava se n’anava al riu i ho matava tot.

—Escatador de taüts?

—Del paper de vidre també se’n diu paper d’escat. Escatador és qui passa el paper d’escat per damunt de la fusta.

—Per què de taüts i no de taules?

—Perquè tenia un cosí que hi treballava. Però hi vaig durar poc, tres o quatre mesos. Em quedaren les cabotes dels dits en carn viva, pagaven molt malament. Vaig buscar una altra feina. En vaig trobar en una altra fusteria, fent joguets per a la Nancy. La primera setmana, amb una de les màquines, em vaig fotre tota aquesta part de la mà enlaire [mostra la cicatriu al palmell dret]. Hauria pogut acabar de fuster, però vaig tenir problemes amb la pols i vaig haver de buscar-me la vida per un altre costat. Com que era un deficiós, precisament, no em trobava mai a gust amb les feines o renegava i no m'avenia amb les condicions i buscava sempre una situació millor, que no arribava mai. I anava canviant. Però era el que tocava, no? Fill de treballadors, a buscar-te la feina. En una cosa o altra. Ara, de carter.

—I aprofiteu l'experiència per als relats.

—Potser és que la feina de carter dóna per a molt. Totes, ben mirat. Realment és l'única cosa de què puc parlar quan escric, del món que jo he viscut. Em seria molt difícil construir una novel·la amb professors d'universitat. I això fa que cada vegada em trobe més a gust llegint els autors americans de la primera meitat del segle XX, Steinbeck, per exemple, o Faulkner, el primer John Dos Pasos, el d'abans de fer-se de dretes. Quin cas...

—Per què?

—Es va fer de dretes perquè els comunistes mataren el seu traductor espanyol, que era d'esquerres. Ho explica Martínez de Pisón a *Enterrar a los muertos*. La veritat és que jo necessitava saber per què havia fet aquell canvi. M'agrada tant la primera novel·lística de Dos Pasos...! I no entenia com aquell autor que havia sabut retratar tan bé el món obrer d'Amèrica de sobte es fa de dretes i, a més, d'una dreta vulgar i ridícula. A partir d'ací ja no va escriure res amb fonament. Aquella seua revenja ideològica cap als qui li havien assassinat l'amic va acabar també la seua carrera. Coses que passen.

—Més referents literaris, a banda els nord-americans?

—El referent principal, que sempre intente copiar, és Bohumil Hrabal: com més el llegesc, més m'emociona. *Jo he servit el rei d'Anglaterra* em pareix una obra mestra de la literatura, més que la Bíblia [somriu]. N'he intentat copiar

el to, algunes maneres... M'entusiasma l'oralitat. I també hi ha els italians: Pavese o Pratolini, que són autors molt acostats a la gent del carrer. Pirandello, també. Són els referents als quals tornes quan estàs cansat de llegir sense trobar res que t'entusiasme. La pàgina en blanc se supera anant als autors que realment t'interessen i et donen noves idees.

—Heu parlat de l'oralitat. És difícil de trobar el to i que funcioni l'artífici.

—Sí, aquest ha estat el problema que més he tingut a l'hora de construir la meua llengua literària. No puc fer parlar la gent exactament com s'expressa perquè seria impossible de reproduir, però sí que puc mirar de buscar un model propi —artificial, en definitiva— que em serveixca per a reflectir aquesta parla habitual amb un màxim de versemblança. Però és que l'oralitat no és basa només en la

“No podem pensar en un país només des del rovellet: l'ou és el rovell, és la clara i és la closca”

reconstrucció més o menys aproximada de la llengua dita, sinó també en les maneres de contar, en aquest saltar-se la cotilla, agafar un fil que et porta a un altre i a un altre. Mentre contes potser ni arribes al desenllaç, et pots perdre per mil camins. Era així, la primera literatura de la gent que no teníem llibres a casa i ens embadalíem escoltant les històries que ens contaven, ja foren fets de la família, ja foren rondalles populars.

—Construïu una oralitat lingüística molt rica, també.

—Hi ha qui considera que la llengua oral es reflecteix fent que la gent parle malament. No, no! En molts casos significa també una riquesa lingüística que sovint es perd en alguns textos que bandegen l'amplària lingüística. És allò de dir: som sintètics, podem escriure una novel·la en mil paraules. Au, jo no en tinc ni per a començar! Els meus personatges quedarien mig muts, perquè la gent s'expressa amb fraseologia, amb paraules molt concretes, i no amb un

aparent sinònim general. Quan parles de llengua oral has de saber que una cosa és tenir un nivell cultural baix i, una altra, tenir un nivell lingüístic baix. Jo sent cada dia persones que no saben ni escriure, que no coneixen Kant ni Pavese i que es posen a parlar sobre la seua vida, sobre una recepta de cuina, i tenen una riquesa de vocabulari extraordinària, són capaços d'expressar-se amb paraules que molts grans doctes possiblement no saben ni que existeixen.

—Sou exigent.

—Sí. És fonamental. La primera responsabilitat és amb tu mateix. Crec que l'única manera de recuperar l'estima de la gent per la pròpia cultura és que siga de prestigi. I no allò de dir “com que la gent no en sap, fem-ho tot mediocre”. No, no: hem de fer-ho tot millor que mai, perquè la gent diga “i en aquest país, la cultura, qui la fa? Doncs els qui escriuen en català o que fan teatre en català o cinema en català”. Si nosaltres rebaixem eixe nivell, condemnem la llengua i tota la nostra cultura a ser una cultura de pacotilla, caduca per mitja galta, mediocre, en definitiva. Cal ser exigents. En la mesura de les nostres possibilitats, és clar, però no ens posem nosaltres el topall. Anem pujant, anem intentant-ho tots. Com més alt intentem pujar, més gent s'hi afegirà, i sempre hi haurà algú que et depassarà.

—Quan vàreu decidir que no publicàveu més en paper, ho vàreu argumentar. Us n'heu hagut de desdir. Com ho porteu?

—Malament. No m'agrada desdir-me. Si cal, però, s'ha de fer, un s'ha d'engolir el cullerot i donar les explicacions que toquen. Però no em preocupa tant això com que torne i no ho faig amb ganes.

—Per què?

—Perquè no ha canviat la situació. No has de superar la por al paper o a la pantalla en blanc, que no n'he tingut mai, sinó la de perdre la il·lusió. Allò de dir, per a què escric. No ho sé. Per a qui sí: són els centenars que et lligen, aquell lector o lectora que un dia apareix davant teu i que té cara i ulls, nom i sentiments. Però més enllà d'això... Si escrius amb la intenció de ser un escriptor normal, com en qualsevol altre país, i veus que aquesta normalitat ni tan sols en aparença no existeix, et creix un desànim que actua sobre allò que fas. Perquè veus que els teus llibres ja no arriben a tots els Països

“No puc ser un escriptor normal. I menys encara essent un escriptor valencià en llengua catalana: som uns pàries de la literatura”

Catalans, que ni tan sols l'administració política no permet normalitzar el mercat en català. Quan veus que l'àmbit de la llengua està totalment, dividit, dius: senyor (o dimoni, que jo sóc més amic del dimoni), dóna'ns un cop de mà; Satanàs, ajuda'ns perquè estem perduts. En fi. La situació no ha canviat. No puc ser un escriptor normal. I menys encara essent un escriptor valencià en llengua catalana, que som uns pàries de la literatura.

—Home...

—Sí. No tenim cap institució, ningú que ens avale. Fora d'aquests lectors en distància curta, on anem? És una cursa d'obstacles. Els qui escrivim del Llobregat cap avall estem completament deslligats de la resta de la nostra cultura, estem abandonats. Cadascú s'arregla la seu paradeta i ja li va bé. Això és ser uns micotetes. I així no es construeix un país ni una cultura ni res. Fins i tot els molesta que existim. Hi ha una visió de la cultura molt apocada, molt pusil·lànime, molt... uf!

—Barcelona viu com si això no l'afectés...

—Però sí que l'afecta! Si la Catalunya estricta perd les perifèries, li queden dues tallades de cabells. No podem pensar en un país només des del rovell: l'ou és el rovell, és la clara i és la closca. O ens salvem tots o ens ofeguem tots. Uns més

prompte, uns altres després, però tots. És que totes les comunitats tendeixen a agrupar-se davant l'agressió. Fins i tot ho fan els animals. Nosaltres, no. I podem parlar en termes tan concrets com és el de mercat: es trenca i ja en patim les conseqüències. Hi ha molta curtedat de mires, massa gent que mira només fins a l'altura del nas. I mentrestant, ací, fem una literatura en catacumbes. I no em val allò de dir, au, ja teniu l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, apanyeu-vos. Per favor! Gallines, ja us hem posat la rabosa, ja teniu qui us cuide! Estem perduts. El pactisme a vegades és una forma de llevar-se les puces de damunt. I en realitat el llencen a les peülles dels cavalls i ja t'apanyaràs. Aquesta actuació és lamentable, i passarà factura al català.

—Continueu trepitjant ulls de poll.

—Bé, com sempre, no? Ho vaig viure quan intentava crear debat sobre el pacte lingüístic i l'AVL: em tancaven les portes als morros, ningú no volia sentir-ne parlar. Després hi ha qui es queixa: és que ens claven gols per totes les bandes, Home, què voleu, si mateu el porter? Sempre dic: quina pau pactàreu? No veig que el PP haja baixat del burro. I ara la UE fa erasmus en “català” i en “valencià”! Algú hauria de reflexionar. Potser s'ha fet alguna cosa mal feta. Rebobinem, no? Errar és humà, però no

esmenar l'error ja és d'idiotes. Al País Valencià, veig la gent molt acostumada a la rutineta que porten.

—Què voleu dir?

—Que són tots molt bons. I pense que caldria començar a ser conscients que tenim un conflicte molt greu. No cal entrar cada dia a la batalla, però sí que s'ha de ser conscient que eixe conflicte existeix. Perquè som davant d'uns monstres degenerats, que actuen amb formes gangsterils. Ja ha quedat demostrat: volen destruir-nos. I nosaltres ens hi presentem com si fórem les ovelles davant del llop: no ens mate, va, dialoguem. Ho dic per Escola Valenciana, per exemple. Que no se m'enfaden, però fa temps que s'ha convertit en uns caps de setmana de tallers lúdics per a les escoles, fer moraleta i s'ha acabat. Tota aquesta mobilització aparent, en què queda? El fet important no és que nosaltres passem per bona gent, sinó que entenguem el conflicte i isquem a enfrontar-nos dialècticament amb qui toque perquè quan arriba l'hora de la veritat tingues gent darrere reclamant l'ensenyament en català. Però no: vols ser tan modern i tan *guai*, que al final ofereixes el coll al llop. Són unes dinàmiques que acaben en borumballa. I és una llàstima.

—M'heu recordat la frase d'un vostre personatge: “Cogitas, ergo et desvetles.”

—Si pegues voltes a les coses no és fàcil dormir tranquil, no... Siga per la consciència que et burxa o perquè dius com puc canviar les coses. I t'adones de què et caurà a sobre. De tota manera, el conte aquest acaba amb una punta d'esperança: els amics sempre són els amics.

—Cal un punt de mala llet, per a escriure?

—Escepticisme. D'això Fuster en deia escepticisme. Però sí, probablement.

—I ganes de perdurar?

—Jo no hi seré. Em preocupa alçar-me cada dia a les 6 del matí, fer la meua faena, no caure malalt, arribar a final de mes, Correus em paga, amb això tape forats. Ara escriuré. Si amb això aconseguisc anar una mica més folgat i puc pagar als meus fills uns estudis en unes condicions bones, ho intentaré. I quan hagen acabat la carrera, segurament continuaré escrivint. I ja serà per pur vici.

Núria Cadenes